

Justyna Waluś

Księgozbiór Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1 (34), 19-28

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JUSTYNA WALUŚ¹

KSIĘGOZBIÓR BIBLIOTEKI WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO UNIwersYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Historia Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego jest krótka: zaczęła się na początku lat osiemdziesiątych i wiąże się z powstaniem Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie². Gromadzenie księgozbioru zaczęto od kilku regałów ustawionych w pomieszczeniu stanowiącym dzisiaj część kaplicy Domu Rekolekcyjnego na Gołęczynie. Powiększające się zbiory przeniesiono w 1986 roku do nowo wybudowanego budynku seminarium przy ul. Papieża Pawła VI. Od początku roku 2004, wraz z utworzeniem Wydziału Teologicznego, księgozbiór seminaryjny w całości włączono do zbiorów Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego, a biblioteka została jedną z agend biblioteki tej uczelni. Mimo że biblioteka w dalszym ciągu zajmuje pomieszczenia jedynie przystosowane do pełnienia funkcji bibliotecznych, jej zbiory liczą już ponad 100 tys. woluminów samych książek i są w całości skatalogowane. Prace nad retrokonwersją ukończono w połowie roku 2010. Katalog elektroniczny podzielono na: katalog książek, katalog czasopism, katalogi katedr, katalog prac magisterskich, katalog dubletów³.

¹ Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego.

² Więcej o bibliotece: J. Waluś, *Szczecin, Paradyż, Koszalin – biblioteki teologiczne Metropolii Szczecińsko-Kamieńskiej*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski” 2-3 (2010), s. 181-190.

³ Nie jest on, niestety, wystarczająco często aktualizowany.

Podział katalogów Biblioteki Wydziału Teologicznego US

Taki podział odpowiada jednocześnie strukturze księgozbioru. Stworzone katalogi są oczywiście dostępne w Internecie. Tak jak większość bibliotek należących do Federacji FIDES, również biblioteka szczecińska od początku prac nad komputeryzacją stosuje system MAK.

Czytelnia główna Biblioteki Wydziału Teologicznego US

Czytelnicy mają do dyspozycji czytelnię książek, pełniącą jednocześnie funkcję wypożyczalni, oraz czytelnię czasopism.

Czytelnia czasopism Biblioteki Wydziału Teologicznego US

Obie czytelnie oferują wolny dostęp do zbiorów. W strukturze biblioteki ważny element stanowi również dział gromadzenia i opracowania zbiorów. Pięciosobowy zespół biblioteki samodzielnie – niezależnie od Biblioteki Głównej US – dokonuje zakupów, zajmuje się inwentaryzacją nowych nabytków oraz ich opracowaniem.

Dział Opracowania Biblioteki Wydziału Teologicznego US

Od 2010 roku jeden z pracowników zajmuje się również administrowaniem stroną internetową Biblioteki Wydziału Teologicznego. Ponadto w tym samym roku wdrożono w ramach znacznego udogodnienia elektroniczne szkolenie biblioteczne studentów pierwszych lat wszystkich kierunków Wydziału Teologicznego⁴.

Strona internetowa Biblioteki Wydziału Teologicznego US

⁴ Szkolenie funkcjonuje oczywiście we wszystkich agendach biblioteki, ale materiały przygotowywane były przez pracowników bibliotek wydziałowych dla własnych studentów.

Ogólny profil księgozbioru szczecińskiej biblioteki oraz jej historia i działalność zostały już opisane⁵. W niniejszym artykule zostanie przedstawione jedynie zagadnienie gromadzenia.

Podobnie jak w każdej bibliotece, tak i w BWT US jednym z podstawowych zadań i działań jest gromadzenie zbiorów. Jak każda biblioteka kościelna, również i nasza jest instytucją specyficzną, borykającą się ze swoimi problemami. W artykułach poświęconych zagadnieniu gromadzenia podkreśla się od wielu lat, że księgozbiór nie powinien mieć charakteru uniwersalnego⁶. Nie sam proces gromadzenia jest najważniejszym zadaniem biblioteki i bibliotekarzy, lecz stworzenie wartościowego księgozbioru, mogącego stanowić cenny warsztat pracy dla wszystkich zainteresowanych. Szeroki zakres księgozbioru może, co prawda, w pewnych sytuacjach stanowić o walorach placówki – chociażby w przypadku bibliotek parafialnych, pełniących zupełnie inną funkcję – jednak biblioteki naukowe nie powinny pozwalać sobie na działania nieplanowe i pozbawione kontroli. Właściwa polityka gromadzenia: przemyślane

⁵ J. Waluś, *art. cyt.*, s. 183. Zbiory to przede wszystkim książki z zakresu teologii, filozofii oraz nauk humanistycznych, jednak równie obszerny zbiór stanowi klasyka literatury zarówno polskiej, jak i obcej. W kilka lat po powstaniu Wydziału Teologicznego biblioteka wzbogaciła się o znaczny zbiór publikacji z dziedziny pedagogiki i psychologii, a w roku 2011 pozyskała znaczną liczbę książek ze zlikwidowanej Biblioteki Wydziału Pedagogicznego US. Wydawnictwa w języku polskim stanowią około 80 proc. zbiorów. Większość księgozbioru stanowią książki pochodzące z darów. Należy wśród nich wymienić księgozbiory przekazane przez: abp. Jerzego Strobę, abp. Kazimierza Majdańskiego, abp. Mariana Przykuckiego i abp. Zygmunta Kamińskiego. Również bp Stanisław Stefanek przez lata regularnie wspierał rozwój księgozbioru. Biblioteka otrzymała także księgozbiory po ks. Stanisławie Skorodeckim i mecenasie Mirosławie Kwiatkowskim (ok. 10 tys. woluminów), jak również po Bolesławie Czwojdzinińskim – pionierze krajoznawstwa i turystyki na terenach Pomorza Zachodniego. Opisując księgozbiór, należy wymienić również zbiory starodruków: około 100 woluminów z biblioteki trzebiatowskiej oraz zbiór znacznie większy, około 1200 woluminów, z Kamienia Pomorskiego.

⁶ O specyfice, podziałach, funkcjach i polityce gromadzenia i kwestiach dyskusyjnych dotyczących ukierunkowania procesu gromadzenia: E. Dołganiszewska, *Specyfika bibliotek teologicznych*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 3, 2 (1995), s. 135-138.

planowanie i ściśle trzymanie się opracowanych założeń, pomaga tworzyć bibliotekę o jasno określonym profilu, a ponadto uniknąć zjawiska zbieractwa, co jest szczególnie niebezpieczne w przypadku placówki akademickiej⁷.

Powyższą kwestię porusza Jolanta Szulc⁸, pisząc o regularnym sporządzaniu planów gromadzenia uwzględniających możliwości danej biblioteki (finansowe, lokalowe) i biorących pod uwagę konkretne zasady, według których księgozbiór ma być poszerzany (cele, którym ma służyć). Autorka opisuje również warsztat gromadzenia, wyliczając różnorodne kartoteki pomocne przy pracy. Działania tego typu są nieocenione w bibliotekach wszelkiego typu: od akademickich po małe księgozbiory parafialne. Nie zawsze jednak biblioteki kościelne z ich specyficzną sytuacją mogą pozwolić sobie na tak metodyczne działanie. Przyczyny mogą być różne: chociażby kadrowe, finansowe czy lokalowe. Mogą one utrudniać wykonywanie zadań w taki sposób, jaki byłby optymalny dla funkcjonowania placówki. Nie bez znaczenia pozostaje również delikatna kwestia samej istoty biblioteki kościelnej. Biblioteki tego typu rządzą się nieco odmiennymi prawami. Na przestrzeni lat zmieniały się statusy bibliotek, np. seminaryjne przekształcały się w uniwersyteckie, jak również obowiązujące w nich zasady i ogólne okoliczności, w jakich przyszło im prowadzić działalność.

Działo się tak również w przypadku Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Jednak mimo

⁷ Jednak i tu sprawa nie jest jednoznaczna. Można za autorką wspomnianego artykułu (por. s. 137, przyp. 6) zastanawiać się, jaka instytucja miałaby spełniać zadanie gromadzenia publikacji o charakterze religijnym, jednak niebędących publikacjami naukowymi. Jeśli nie podejmie się tego teologiczna biblioteka akademicka, często jedyna tego typu placówka na dużym obszarze – a tak jest i w przypadku Biblioteki Wydziału Teologicznego w Szczecinie, gdzie ponadto brakuje sprawnie działających bibliotek parafialnych – żadna inna instytucja nie przyczyni się do dokumentacji życia religijnego regionu ani nie będzie służyć jego mieszkańcom w kwestii udostępniania popularnego piśmiennictwa religijnego.

⁸ J. Szulc, *Gromadzenie i uzupełnianie księgozbioru w bibliotekach kościelnych w Polsce*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2 (1998), s. 65-68.

pojawiających się niedogodności jeden z podstawowych celów definiujących działalność biblioteki, jakim jest gromadzenie, był przez lata i nadal jest sukcesywnie realizowany. Wypełnienie tego zadania nie odbiega formą od działań pozostałych bibliotek określanych jako kościelne, a odbywa się na trzy zasadnicze sposoby: w drodze zakupu, wymiany oraz pozyskiwania darów.

Zakup

Książki (oprócz podręczników metodycznych i publikacji dla dzieci) są kupowane regularnie w wydawnictwach, w których biblioteka posiada stały abonament. Wydawnictwa te to: WAM, W drodze, Verbinum, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego w Poznaniu, Wydawnictwo KUL, Jedność, Księgarnia św. Wojciecha, Wydawnictwo M, Znak. Nieco mniejszą część zakupów stanowią książki wybrane przez pracowników wydziału lub kierowników katedr, którzy wskazują konkretne pozycje wydawnicze. Pojedyncze tytuły pracownicy biblioteki wybierają sami. Od momentu wejścia biblioteki w struktury uniwersyteckie znacząco poprawiła się sytuacja finansowania zakupu książek, co pozwala na częstszy zakup nowości wydawniczych.

Wymiana

Prowadzone w tym zakresie działania należy podzielić na dwa poziomy. Po pierwsze, biblioteka otrzymuje nowe publikacje od bibliotek wydziałów teologicznych, bibliotek seminaryjnych, klasztornych, a także uczelni świeckich. Sama również rozsyła wydawnictwa pracowników wydziału (grupa odbiorców liczy około 100 instytucji, w tym cztery zagraniczne). Osobną grupę adresatów stanowią od 2011 roku uczelnie, które oferują kierunek italianistyka – tam przesyłane są publikacje w języku włoskim, publikowane przez pracowników Katedry Italianistyki.

Po drugie, w kręgu działań związanych z wymianą mieszczą się również, a obecnie może przede wszystkim dublety⁹, będące dla

⁹ O konieczności prowadzenia wymiany dubletów i samej jej metodologii pisano już wiele lat temu, np.: A. Nowak, *Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 44 (1982),

bibliotek niemalym kłopotem. Również tu działalność prowadzona jest dwukierunkowo. Choć wielotysięczny zbiór szczecińskich dubletów jest w całości uporządkowany, brakuje ich pełnej listy, uzupełnianej na bieżąco. Mimo to każde przesłane zamówienie jest dokładnie sprawdzone i jeśli poszukiwane pozycje znajdują się w naszych zbiorach, zostają przesłane zainteresowanym. Jest to pewna szansa na pozyskanie w magazynach miejsca, w sytuacji gdy na jego brak cierpią dziś niemal wszystkie biblioteki. Wykorzystywanie baz dubletów, którymi dysponują inne placówki, to także sposób na uzupełnianie własnych braków: wymianę książek bardzo zniszczonych lub zagubionych przez czytelników. W ostatnich latach Biblioteka Wydziału Teologicznego pozyskała tą drogą wiele brakujących tytułów. Własna baza dubletów pozwoliła również stworzyć podręczne księgozbiory w poszczególnych katedrach Wydziału Teologicznego¹⁰ (łącznie znajduje się w nich ponad 4 tys. woluminów).

Dary

Kwestia darów sama w sobie mogłaby być osobnym przedmiotem rozważania: czy dary są dla biblioteki błogosławieństwem, czy przekleństwem? Rzeczywiście: darem czy kłopotem? Zawierają zwykle pozycje przypadkowe, zupełnie nieplanowane, zbędne w księgozbiorze. Nie zawsze jednak można odmówić przyjęcia darów. Nigdy nie jest to łatwe, choć być może czasami byłoby najbardziej wskazane.

Jak dzieje się w przypadku większości bibliotek, tak i do Biblioteki Wydziału Teologicznego US z bardzo wielu źródeł

s. 53-54. Dziś, w dobie Internetu, praca nad wymianą dubletów jest o wiele prostsza, może być prowadzona sprawniej i efektywniej.

¹⁰ Pomysł narodził się w 2006 roku, kiedy to znacznie powiększono księgozbiór psychologiczno-pedagogiczny o nowo zakupione książki. Biblioteka dostała wówczas zalecenie, aby część zakupionych książek po uprzednim zinventaryzowaniu i opracowaniu przygotować do przekazania Katedrze Psychologii i Pedagogiki. Postanowiono wówczas utworzyć na bazie dubletów (książek oraz czasopism) księgozbiory przy poszczególnych katedrach. Księgozbiory te są sukcesywnie powiększane przy pomocy pracowników katedr zarówno o pozycje nowe, jak i wybierane ze zbioru dubletów.

wpływają liczne dary książkowe (również i czasopisma). Przede wszystkim należy wymienić zbiory pochodzące od zmarłych księży z archidiecezji. Przekazywane naszej placówce jako największej w okolicy bibliotece teologicznej, przyjmowane są zwykle w całości. Z jednej strony pozwala to uzupełniać braki, z drugiej jednak stanowi niemały kłopot, ponieważ zbiory te często są bardzo obszerne, a jednocześnie niejednolite tematycznie.

Placówka funkcjonująca w strukturach uczelni wyższej powinna tworzyć warsztat pracy dla pracowników naukowych, umożliwiając im prowadzenie badań. Mogłyby w tym pomóc księgozbiory biskupów lub innych duchownych będących pracownikami naukowymi, przekazywane za ich życia albo też po śmierci. Ogromna liczba przedstawicieli środowiska to zadeklarowani miłośnicy książek¹¹, gromadzący swoje księgozbiory w sposób wielce przemyślany i metodyczny, tworzący doskonale warsztaty pracy. Nie zawsze jednak bibliotekarz kościelny ma możliwości pracy z pełnym księgozbiorem, pozwalającym odtworzyć rzetelny obraz jego właściciela. Do szczecińskiej biblioteki często trafiają zbiory niekompletne. Nie pozwala to na stworzenie na ich podstawie pełnej sylwetki osoby, która je zgromadziła – naukowca czy duszpasterza.

Biblioteka otrzymuje regularnie dary od osób, które z różnych powodów zdecydowały się zredukować swoje prywatne księgozbiory. Na ogół odbywa się to w porozumieniu z kierownikiem biblioteki, który zwykle organizuje również transport.

Dość kłopotliwym przypadkiem są książki podrzucane anonimowo (niekiedy po prostu zostawiane pod drzwiami biblioteki), bez konsultacji z pracownikami. W tym przypadku dar zawiera zwykle pozycje najmniej wartościowe, a przeważnie po prostu zbędne. Do Biblioteki Wydziału Teologicznego trafiło również kilka

¹¹ K. Rulka, *Informacja o księgozbiorze ks. Stanisława Librowskiego*, „Studia Włocławskie” 7 (2004), s. 482-484; tenże, *Księgozbiór ks. Stanisława Librowskiego jako element warsztatu naukowego historyka*, „Studia Włocławskie” 10 (2007), s. 96-117 i in. Przywołany autor miał możliwość pracy przy wielu kompletnych księgozbiorach duchownych ze środowiska włocławskiego, przekazanych bibliotece seminaryjnej. Pozwoliło to na nakreślenie na ich podstawie interesujących wizerunków ich właścicieli. Pracownicy biblioteki szczecińskiej nie mieli, niestety, takiej możliwości.

księgozbiorów z likwidowanych bibliotek parafialnych Szczecina.

W latach 2004-2012 w Bibliotece Wydziału Teologicznego przybyło ponad 21 tys. woluminów (wliczając wszystkie trzy źródła).

Czasopisma

Aby przedstawiany obraz był pełniejszy, na koniec tej prezentacji kilka słów należy poświęcić wydawnictwom ciągłym. Pozyskiwane są one w sposób identyczny jak wydawnictwa zwarte: w drodze prenumeraty, wymiany i jako dary. W sumie biblioteka posiada ponad 2 tys. tytułów czasopism¹², w tym około 200 tytułów to pozycje prenumerowane, a około trzydziestu to tytuły zagraniczne, których zakup został zainicjowany mniej więcej w roku 1985 przez ówczesne władze Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego. Kwestia wymiany wygląda identycznie jak w przypadku książek: regularnie otrzymujemy nowe pozycje od wydających je instytucji. Czasopisma wpływające jako dary, podobnie jak wydawnictwa zwarte, są z reguły przypadkowe. Nieliczne pozwalają uzupełnić własne luki, większość zaś trafia do zbioru dubletów. Po uprzednich niepowodzeniach pod koniec roku 2011 na nowo podjęto pomysł przekazania dubletów czasopism Arcybiskupiemu Wyższemu Seminarium Duchownemu.

Jak widać z powyższej prezentacji, obraz księgozbioru szczecińskiej biblioteki i sposób jego kształtowania nie różnią się szczególnie od spotykanych w większości polskich bibliotek kościelnych. Pełniąc podobne zadania i zmagając się z podobnymi problemami, Biblioteka WT US stara się zaoferować swoim użytkownikom możliwie najlepszą pomoc w procesie studiowania, zapewniając w miarę możliwości materiały, informacje i specjalistyczną pomoc swoich pracowników.

¹² Informacje pochodzą od kierownika Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego.